

РОЗДІЛ IV. ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

УДК 373.3.015.31:792

Олексій Знобей

ORCID ID 0000-0002-5295-7387

Олексій Ключко

ORCID ID 0000-0002-9799-1618

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

DOI 10.24139/2312-5993/2019.05/235-246

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

У статті, з використанням таких методів наукового дослідження, як: аналіз і синтез, систематизація й класифікація наукової літератури із зазначеної проблеми, порівняння й узагальнення науково-теоретичного матеріалу, порушується проблема розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами театрального мистецтва. Досліджено, що театральне мистецтво є комплексним і доступним засобом розвитку творчих здібностей молодших школярів. У подальшому постає необхідність розробки моделі формування творчих здібностей молодших школярів засобами театрального мистецтва.

Ключові слова: особистість, творчі здібності, інтелект, діяльність, пізнавальна активність, молодші школяри, соціальне середовище, театральне мистецтво.

Постановка проблеми. Національна Доктрина розвитку освіти України в ХХІ ст. визначає головною метою освіти створення умов для розвитку й самореалізації кожної особистості як громадянина України, формування покоління, здатного навчатися протягом усього життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства. Саме тому в національній системі освіти пріоритетним напрямом є особистісний розвиток, який пов'язаний із формуванням творчого потенціалу, розвитку творчих здібностей.

Проблема розвитку творчих здібностей особистості є однією з центральних у педагогіці, оскільки прогрес суспільства – це шлях постійної творчості, додання стереотипів і вироблення нових, нестандартних, часто несподіваних ідей, оригінальних підходів і шляхів їх утілення. Одним із головних педагогічних завдань при цьому є виховання людини, здатної акумулювати і творчо переосмислювати набутий досвід, досягнення людства в науці, культурі, мистецтві, розвивати технології. Це завдання відображене в Національній доктрині розвитку освіти в Україні, у якій підкреслюється необхідність застосовувати нові педагогічні технології особистісно орієнтованого виховання для формування творчих здібностей учнів.

Аналіз актуальних досліджень. Практично будь-яке педагогічне дослідження певною мірою торкається розвитку творчих здібностей і виховання творчої особистості, оскільки педагогічний процес є творчим за своєю сутністю, включаючи творчість учня, учителя, вихователя, батьків, організаторів дозвілля, керівників самодіяльних гуртків і об'єднань. Значна кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів присвячена дослідженню творчого процесу (В. Андрєєв, Т. Громов, В. Моляко, В. Николко та ін.), загальних проблем розвитку творчих здібностей та вихованню творчої особистості в різних видах діяльності (Д. Богоявленська, Г. Костюк, Б. Теплов, С. Рубінштейн, К. Платонов та ін.). Наукові дослідження в галузі театральної педагогіки, здійснені В. Абрамяном, А. Капською, О. Мелік-Пашаєвим, А. Немеровським, дають змогу осмислити можливості театрального мистецтва щодо розвитку творчих здібностей молодших школярів.

Метою статті є аналіз творчих здібностей у контексті загальнотеоретичних досліджень та визначення можливостей театрального мистецтва для розвитку творчих здібностей молодших школярів.

Для досягнення поставленої мети були використані такі **методи дослідження**: аналіз і синтез, систематизація й класифікація наукової літератури із зазначеної проблеми, порівняння й узагальнення науково-теоретичного матеріалу.

Виклад основного матеріалу. Під здібностями ми розуміємо індивідуально-психічні властивості особистості, що виявляються в її цілеспрямованій діяльності і зумовлюють її успіх. Виявляючись у діяльності, вони водночас у ній розвиваються, перетворюючись на стійку особистісну властивість, здатність людини успішно, продуктивно діяти в конкретній галузі (Рубинштейн, 2002, с. 23).

Творчі здібності – це цілісно-структурне, багатокomпонентне утворення, що забезпечує продуктивність результату художньо-творчої діяльності особистості при реалізації її індивідуально-творчих можливостей у соціокультурному просторі (Ульянова, 2012, с. 142).

Розвиток загальної складної здібності залежить від міцності, стійкості та різноманітності зв'язків між окремими компонентами її структури, поряд із мірою її розвитку в цілому, у взаємозв'язку і взаємозалежності між ними. Саме цей аспект розглядався дослідниками при вивченні спеціальних здібностей, що зумовлюють ефективність конкретних видів творчості: образотворчій, музичній, театральній, літературній, а також загальних творчих здібностей, від яких залежить успішність у широкій сфері діяльності за багатьма видами і напрямками (Татаренко, 2006). Оскільки

складність більшості видів людської діяльності вимагає розвитку не однієї, а кількох здібностей, причому поєднання їх може бути індивідуальним, то навряд чи можна визначити оптимальну комбінацію окремих здібностей, яка забезпечить найвищу ефективність діяльності.

У контексті сказаного важливим із погляду досліджуваної теми є положення про те, що загальний розвиток людини відбувається шляхом її включення в систему діяльностей, яка, у свою чергу, є індивідуально своєрідною. Здібність не зводиться до тих знань, умінь чи навичок, які вже вироблені в даної людини. При вивченні проблеми розвитку творчих здібностей це положення важливе з огляду на вивчення останніх із точки зору їх динаміки, розвитку, у зв'язку з чим актуалізується питання про творчий потенціал особистості. Отже, проблема творчих здібностей розглядається у співвіднесенні з феноменом творчої особистості.

Загалом, прояв і становлення творчих здібностей є невіддільним від розвитку й розвиненості певних ознак особистості. На це звертали увагу вітчизняні дослідники: В. Андрєєв, В. Дружинін, О. Лук та інші. Серед ознак особистості, здібної до творчості, дослідники виділяють: сміливість, незалежність суджень, схильність до заперечення звичного, здатність протистояти колективній думці, оригінальність, розумову відкритість, чутливість до нового та незвичного, високу толерантність до невизначених ситуацій, ініціативність, інтенсивну пошукову мотивацію, схильність до самоактуалізації. Саме ці риси забезпечують особистісну готовність сприймати, засвоювати й активно застосовувати засоби творчої мисленнєвої діяльності. Про наявність і розвиток будь-яких здібностей свідчить успішне виконання певної діяльності. Для творчих здібностей такою діяльністю є пошукова, перетворююча діяльність, вільна від примусової мотивації (Сисоєва, 1996, с. 114).

Таким чином, можна зазначити, що сутнісною, зумовлюючою характеристикою творчих здібностей є постійна і впевнена готовність особистості до самостійної пошукової діяльності, до прийняття самостійних рішень у невизначених чи складних ситуаціях, позитивна пізнавальна активність.

Л. Виготський зазначав, що проблема розвитку творчих здібностей особистості не може вирішуватися тільки в межах окремих конкретизованих завдань, вона має досліджуватися у площині «особистість – соціальне оточення» (Виготський, 1996, с. 49).

Розвиток творчої особистості слід розглядати у взаємодії її рівневої структурної організації, включаючи компоненти: природних передумов (задатки, здібності); досвіду (знання, уміння, навички), характерологічних властивостей (самостійність, інтенсивність, емоційно-вольові якості),

мотивації (орієнтація, саморегуляція). Саме ці компоненти сприяють набуттю особистісного творчого стилю діяльності, що визначають її творчі можливості. Інтеграція цих компонентів здійснюється у процесі саморегуляції особистості, що спрямовує і програмує не тільки розвиток творчих здібностей, а й мету життєдіяльності.

З цього погляду цікавою є думка В. Мясищева про те, що творчі здібності як певний ансамбль властивостей особистості, «що утворився завдяки перебігу» природних передумов у творчий досвід під впливом соціальних умов, виступає засобом розвитку творчої особистості. Таким чином, поряд із особистісно-суб'єктивними можливостями, важливо враховувати й об'єктивні фактори формування творчих здібностей відповідно до змін, що відбуваються у предметній та соціальній діяльності (Мясищев, 1962, с. 10).

У зв'язку з цим важливо звернути увагу на думку М. Холодної, яка розглядає інтелектуальні здібності особистості як: можливість творчої діяльності; усвідомлення суб'єктивно й об'єктивно нових ідей; нестандартність підходів до вирішення проблеми; чуттєвість до ключових, перспективних рішень у тій чи іншій предметній галузі; відкритість до інновацій (Холодная, 1997, с. 243). Інтелект розглядається як здібність, що визначає загальну успішність адаптації особи до нових ситуацій шляхом вирішення завдань у внутрішньому плані дії та домінуючій ролі свідомого над безсвідомим.

В. Ульянова зазначає, що розвиток творчих здібностей слід розглядати у взаємодії багаторівневої структурної організації особистості, включаючи компоненти: природних передумов (задатки, здібності); досвіду (знання, уміння, навички), характерологічних властивостей (самостійність, інтенсивність, емоційно-вольові якості), мотивації (орієнтація, саморегуляція). Саме ці компоненти сприяють набуттю особистісного творчого стилю діяльності, що визначають її творчі можливості. Інтеграція цих компонентів здійснюється у процесі саморегуляції особистості, що спрямовує і програмує не тільки розвиток творчих здібностей, а й мету життєдіяльності (Ульянова, 2012, с. 142).

Щоб розкрити можливості театрального мистецтва в розвитку творчих здібностей молодших школярів, необхідно визначити саме поняття театрального мистецтва.

У широкому розумінні театральне мистецтво є мистецьким явищем, яке розрізняють за часово-історичними ознаками (античний, середньовічний, ренесансний, новітній театр), кожне з яких може поділятися на різновиди; ознаками національними (англійський, іспанський, італійський, французький, німецький, український, російський театр тощо); принципами ставлення

творців вистави, зокрема акторів, до персонажів, яких вони втілюють (театр переживання або психологічний, театр представлення, або театр масок); за переважанню тих чи інших сценічних зображально-виражальних засобів (драматичний, музичний, музично-драматичний, комедії, драми та комедії, театр балету, пантоміми, мюзіхол, цирк тощо); за стилем (реалістичний, романтичний, публіцистичний, театр абсурду тощо); за типом персонажів – актори, ляльки, їх тіні, – які є безпосереднім об'єктом видовища (ляльковий театр, театр тіней); у залежності від категорії глядачів, на яких розраховані вистави (дитячий, юних глядачів, молодіжний тощо). Подібно класифікуються і театри як окремі творчі одиниці. Серед музичних розрізняються оперні, оперети, балету, серед лялькових – дитячі, для дорослих, маріонетки тощо. За рівнем майстерності й визнання художніх заслуг виділяють академічні; за суспільним статусом розрізняють національні, муніципальні, приватні, за характером співвідношення сценічної творчості і основного роду занять творців – самодіяльні (аматорські) та професійні; за способом підготовки театральних творів – імпровізаційні та літературні, при цьому можливі найрізноманітніші комбінації і поєднання (Безклубенко, 2002, с. 218-219).

Виховання театром дозволяє поєднувати сприйняття й різні види виконавства як рівноцінні творчі процеси, що активізують емоційний, моральний, соціальний, трудовий і, нарешті, інтелектуальний досвід дитини і розвивають його. Заняття театральним мистецтвом, на думку дослідників, здатні значно підвищити рівень емоційної чуйності та організованості, жвавості та тренування пам'яті, навичок колективної праці, відповідального ставлення до своїх слів, учинків і дій – словесних і безсловесних, розвивають і зміцнюють «універсально корисні сторони розвитку людини, наприклад, довільну та концентровану увагу, жваве уявлення й асоціативне мислення, навички спілкування, зовнішню та внутрішню зібраність» (Выготский, 2002, с. 58).

К. Станіславський писав, що театральне мистецтво – «не вічне, проте воно надзвичайне з усіх мистецтв для сучасника. Його вплив створюється не однією людиною, а водночас цілою групою осіб – акторів, художників, режисерів, музикантів; не одним мистецтвом, а водночас багатьма, найрізноманітнішими... При цьому театральна вистава сприймається не однією людиною, а цілим натовпом людей, від чого розвивається загальне, масове відчуття, що загострює моменти сприйняття» (Станіславський, 1953, с. 143).

Видатний український педагог В. Сухомлинський про дітей молодшого шкільного віку писав, що казка, гра, фантазія – «животворне джерело дитячого мислення, благородних почуттів і прагнень.

Багаторічний досвід переконує, що естетичні, моральні та інтелектуальні почуття, які народжуються в душі дитини під враженням казкових образів, стимулюють потік думки, який пробуджує до активної діяльності мозок, зв'язує повнокровними нитками живі острівці мислення. Через казкові образи у свідомість дітей входить слово з його найтоншими відтінками; воно стає сферою духовного життя дитини, засобом висловлення думок і почуттів – живою реальністю мислення» (Сухомлинський, 1971, с. 76).

В. Сухомлинський називав інсценізацію «найвищим етапом роботи над казкою». Інсценізація – це не просто надання твору форми для певної постановки. Це злагоджена дія всіх її учасників, це демонстрування світобачення, поглядів на життя. Ніхто не може мислити так, як хтось інший. Хоч як люди не наслідували б один одного, кожен із них залишається індивідом. Якби все було сказано лише однією постановкою «Маленького принца» А. Екзюпері, казка втратила би свою ціннісну суть і перестала бути вічною класикою. «Буття визначає свідомість», – і доки змінюватиметься наше буття, доти буде змінюватися наша свідомість, доти кожен з нас вноситиме в оточуючий світ неповторність індивідуальних думок, поглядів, діянь, рухів (Сухомлинський, 1971, с. 77).

Театралізація в початкових класах – це ще одна можливість учнів виявити себе, показати аспекти свого всебічного розвитку. Діти народжуються з певними нахилами, які є не лише біологічним продуктом, а й продуктом суспільно-історичного розвитку. На їх основі виникають різні психічні якості (відчуття, сприймання, уявлення, пам'ять, мислення, почуття). Та ці якості виникають не самі по собі – вони формуються у процесі творчого розвитку дитини, у процесі її діяльності, стосунків із зовнішнім світом. Залучення дітей дошкільного віку до занять театральним мистецтвом може стати першою сходинкою щодо їх розуміння сценічного мистецтва та творчого розвитку.

Театральне мистецтво, як певна педагогічна система, передбачає вирішення цілого кола виховних завдань. Перш за все, воно є могутнім фактором естетичного виховання дітей, а елементи театру, упроваджені в роботу дитячих закладів дошкільної освіти, роблять життя дітей дошкільного віку ще більш цікавим та змістовним, збагачують його яскравими й емоційними враженнями (Калініна, 2014, с. 47).

У контексті розвитку творчих здібностей молодших школярів під театральним мистецтвом ми розуміємо певний комплекс видів діяльності, що може бути застосований при організації дозвілєвої роботи з учнями в

межах театральних гуртків, колективів, у процесі залучення дітей до участі в театралізованих заходах, а також у культурно-просвітній діяльності.

Розвиток творчих здібностей засобами театального мистецтва можна розглядати в трьох аспектах, ураховуючи: природу творчого мислення; специфіку театру як виду мистецтва; специфіку театру як особливого комунікативного середовища.

Відповідно до цього визначаються й три аспекти вивчення творчих здібностей: когнітивний, емоційний і комунікативний (Татаренко, 2006, с. 9-10).

Когнітивний аспект творчих здібностей включає такі компоненти творчого мислення, як здібність привносити щось нове в досвід; здібність висувати оригінальні ідеї в умовах вирішення або окреслення нових проблем; здібність усвідомлювати недоліки, суперечності, швидко змінювати способи «бачення» проблеми, «відриватися» від реальності при збереженні певного логічного зв'язку з вихідною проблемною ситуацією, чутливість до протиріч, парадоксів, невизначеності тощо.

Аналізуючи за цими компонентами можливості театального мистецтва, можна констатувати, що останнє має значний потенціал для розвитку творчих здібностей шляхом перевтілення в певний образ, знаходження пропонованих обставин, визначення варіантів поведінки персонажів, моделювання певних ситуацій, сприймання певної ситуації (що розігрується) з «іншого боку», очима різних персонажів, пошук нестандартних варіантів застосування різних предметів у цих ситуаціях. Зазначені шляхи можуть бути реалізовані і засобами акторської майстерності, і засобами режисерської роботи (завдання створити мізансцену, знайти правильні інтонації тощо), і при набутті початкових умінь та навичок сценарної роботи (змодельовати певну ситуацію, відшукати можливі варіанти реакції персонажа на певну подію, передбачити наслідки такої реакції), і на заняттях з пластики (шляхом відтворення певних рухів тварин, зображення предметів, що викликає певні асоціації).

Емоційний компонент творчих здібностей пов'язаний із осмисленням театру як виду мистецтва. Він полягає у здатності емоційно відгукуватися при сприйнятті творів театального мистецтва. Здатність до цього емоційного відгуку розвивається у процесі засвоєння дитиною специфічної «мови» театального мистецтва. Важливість аналізу емоційного аспекту творчих здібностей зумовлена тим, що він дозволяє розглядати театральне мистецтво як засіб розвитку таких здібностей.

Розгляд творчих здібностей молодших школярів у мистецько-творчій діяльності передбачає виявлення особливостей емоційного ставлення їх до

творів мистецтва, активного сприймання, усвідомлення, оцінювання і, безумовно, можливість безпосереднього включення у продуктивну творчу діяльність. Здатність до емоційного переживання зумовлюється самою природою художньої діяльності. У переживаннях відображається стан особистості, спричинений відносинами з навколишнім світом. Емоційна чутливість, що виникає у процесі взаємодії школярів із літературними творами, набуває свого подальшого розвитку в ігровій діяльності, виявляючись як творча здібність, зумовлена сприйманням, уявленням, переживанням, потребою в дії, самовираженням. Цьому сприяє і розвиток «поетичного слуху» – здібності емоційного відгуку на враження від спілкування з художньою літературою та її осмисленням; здібності зберігати чуттєві уявлення, що трансформуються в ігровому просторі – образ героя, ставлення до нього, події, що розгортаються за сюжетною програмою; здібності накопичувати емоційно-естетичний досвід, що досягається завдяки спілкуванню з мистецтвом театру.

Театральне мистецтво як синтетичний жанр включає, крім літератури, музику, хореографію і живопис для досягнення загальної художньо-творчої мети. Тут особливого значення набуває художнє осягнення «картини світу» шляхом створення духовних внутрішніх емоційно-естетичних переживань, що моделює і цілеспрямовує повноту сприймання і усвідомлення учнем змісту художніх образів; проведення аналогій із іншими видами мистецтв; оперування характерно-специфічними формами зображення та формою художнього мислення, що в цілому набуває характеру творчості (креативності).

Комунікативний аспект дослідження творчих здібностей полягає у формуванні за допомогою театрального мистецтва системи різноманітних комунікативних відносин, що має значний педагогічний вплив на формування творчої співпраці, ставлення молодших школярів до колективу й усвідомлення своєї ролі в ньому.

Загалом, комунікація розглядається як засіб соціального спілкування і сприймання інформації. Її значущість та цінність полягає в тому, що вона прокладає людині шлях до осягнення світу як цілісного процесу, у якому органічною частиною є інформаційна складова. Спілкування є основою суспільного життя та життя особистості; у процесі міжособистісної взаємодії складаються різні соціокультурні спільноти, виявляються суспільні відносини, функціонує культура, формуються суттєві особисті характеристики – суб'єктивність, індивідуальність, типологічність. Спілкування є багатогранним процесом, у якому відбуваються «переходи»

об'єктивного в суб'єктивне, суспільного в особисте, реалізуються матеріальні й духовні культурні цінності.

У спілкуванні виявляється соціальна сутність людини – особливо важливою є емоційна забарвленість взаємодії педагога й вихованця в навчально-виховному процесі, що зумовлюється всією варіативністю їх психолого-педагогічних зв'язків і спрямована на творчий розвиток особистості.

Комунікативні здібності молодших школярів формуються й виявляються в художньо-творчій діяльності на рівні авто-комунікації (діалог зі світом, діалог із самим собою); діалогізації з художнім твором, міжособистісної (партнерської, тріадної, полікомпонентної), колективної. На їх основі відбуваються емоційні й діяльнісні форми контактів, виявляється і формується спільність настроїв, думок, досягається взаєморозуміння, здійснюється передання і засвоєння манер, звичок, стилю поведінки, досягається згуртованість і солідарність, що в цілому характеризують міжособистісну, гуртову й колективну діяльність.

Таким чином, ураховуючи зазначені аспекти вивчення творчих здібностей, поняття театрального мистецтва набуває специфічного змісту: воно охоплює комплекс видів діяльності, що здійснюються в дитячих гуртках і колективах шляхом залучення молодших школярів до участі в театралізованих та культурно-просвітніх програмах.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Узагальнюючи сказане, слід зазначити, що творчі здібності – це цілісно-структурне, багатокomпонентне утворення, що забезпечує продуктивність результату художньо-творчої діяльності особистості при реалізації її індивідуально-творчих можливостей в соціокультурному просторі. Розвиток творчої особистості слід розглядати у взаємодії її рівневої структурної організації, включаючи компоненти: природних передумов (задатки, здібності); досвіду (знання, уміння, навички), характерологічних властивостей (самостійність, інтенсивність, емоційно-вольові якості), мотивації (орієнтація, саморегуляція). Саме ці компоненти сприяють набуттю особистісного творчого стилю діяльності, що визначають її творчі можливості. Інтеграція цих компонентів здійснюється у процесі саморегуляції особистості, що спрямовує і програмує не тільки розвиток творчих здібностей, а й мету життєдіяльності.

Театральне мистецтво є комплексним і доступним засобом розвитку творчих здібностей молодших школярів. Звернення до театрального мистецтва як засобу розвитку творчих здібностей молодших школярів потребує дослідження потенційних можливостей репрезентації картини світу

у процесі художнього пізнання, у доступних для дітей формах: сприяти розкриттю явищ дійсності у всій їх динамічності і багатогранності, актуалізувати процес розвитку емоційно-естетичних переживань і водночас сприяти їх осмисленню; оцінювати свої дії, вчинки, вести художній діалог у межах особистих можливостей, набутих знань, практичних умінь і досвіду. Слід зазначати, що література, образотворче мистецтво, музика, хореографія, народна творчість втілені в мистецтві театру, створюють широку палітру засобів, що надають свободи грі дитячої фантазії, уявленням, інтуїції, художньому мисленню, стимулюючи в цілому як творчий розвиток особистості молодшого школяра, так і його творчі здібності зокрема.

У подальшому постає необхідність розробки моделі формування творчих здібностей молодших школярів засобами театрального мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

- Безклубенко, С. Д. (2002). *Теорія культури*. К.: КНУКіМ (Bezklubenko, S. D. (2002). *Theory of culture*. K.: KNUKiM).
- Выготский, Л. С. (1996). *Игра и ее роль в психологическом развитии ребенка*. М.: Просвещение (Vyhotskii, L. S. (1996). *Game and its role in psychological development of a child*. Moscow).
- [Калініна, Л. А.](#) (2014). Формування творчої особистості дитини дошкільного віку засобами театрально-сценічної діяльності. [Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського](#), 1.45, 46-49 (Kalinina, L. A. (2014). Forming of a creative personality of a child of preschool age by means of a theatrically-stage activity. *Scientific bulletin of Mykolaiv state university named after V. O. Sukhomlynskyi*, 1.45, 46-49).
- Мясищев, В. Н. (1962). Проблема способностей в советской психологии и ее ближайшие задачи. *Проблемы способностей*. М.: Изд-во АПН РСФСР (Miasyshchev, V. N. (1962). Problem of capabilities in Soviet psychology and its nearest tasks. *Problems of capabilities*. M.: APN RSFSR).
- Рубинштейн, С. Л. (2002). Способности. *Психология индивидуальных различий*, Ю. Б. Гиппенрейгер, В. Я. Романова (ред.), (с. 20–39). М.: «Че Ро» (Rubinshtein, S. L. (2002). Capabilities. *Psychology of individual distinctions*, Yu. B. Hyppenreiher, V. Ya. Romanova (Ed.), (pp. 20-39). M.: «Che Ro»).
- Сисоєва, С. О. (1996). *Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня*. К.: Поліграфкнига (Sysoieva, S. O. (1996). *Preparation of a teacher to forming of creative personality of a student*. K.: Polyhrafbook).
- Станіславський, К. С. (1953). *Робота актора над собою*. К.: Мистецтво (Stanislavskii, K. S. (1953). *Self-improvement of an actor*. K.: Art).
- Сухомлинський, В. О. (1971). *Серце віддаю дітям*. К.: Радянська школа (Sukhomlynskyi, V. O. (1971). *Give a heart to the children*. K.: Soviet school).
- Татаренко, М. Г. (2006). *Розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами театрального мистецтва в умовах дозвілля* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.06). Київ (Tatarenko, M. H. (2006). *Developing creative abilities of junior schoolchildren by means of dramatic art in the conditions of leisure* (PhD thesis abstract). Kyiv).
- [Ульянова, В. С.](#) (2012). Теоретичні аспекти розвитку творчих здібностей молодших школярів в умовах дозвілля. [Вісник Харківської державної академії дизайну і](#)

[мистецтв](#), 3, 141-144 (Ulianova, V. S. (2012). Theoretical aspects of developing creative abilities of junior schoolchildren in the conditions of leisure. *Bulletin of Kharkiv state academy of design and arts*, 3, 141-144).

Холодная, М. А. (1997). *Психология интеллекта: парадоксы исследования*. М.: Изд-во «Барс» (Kholodnaia, M. A. (1997). *Psychology of intellect: research paradoxes*. М.: "Bars").

РЕЗЮМЕ

Знобей Алексей, Клочко Алексей. Развитие творческих способностей младших школьников средствами театрального искусства.

В статье, с использованием таких методов научного исследования, как: анализ и синтез, систематизация и классификация научной литературы по данной проблеме, сравнение и обобщение научно-теоретического материала, раскрывается проблема развития творческих способностей младших школьников средствами театрального искусства. Доказано, что театральное искусство является комплексным и доступным средством развития творческих способностей младших школьников. В дальнейшем возникает необходимость разработки модели формирования творческих способностей младших школьников посредством театрального искусства.

Ключевые слова: личность, творческие способности, интеллект, деятельность, познавательная активность, младшие школьники, социальная среда, театральное искусство.

SUMMARY

Znobey Oleksiy, Klochko Oleksiy. Developing creative abilities of junior pupils by means of theatrical art.

In the article, with the use of such methods of scientific research as: analysis and synthesis, systematization and classification of scientific literature on the mentioned problem, comparison and generalization of theoretical material, the problem of the development of creative abilities of junior pupils by means of theatrical art is revealed.

It's investigated, that creative abilities are integrally-structural, multicomponent unity which provides the productivity of the result of artistically-creative activity of the personality in the realization of his or her individually-creative possibilities in sociocultural space. Development of creative personality should be considered in the co-operation of his or her level structural organization, including components: natural pre-conditions (inclinations, abilities); experience (knowledge, habits, skills), characterological properties (independence, intensity, emotional-volitional characteristics), motivation (orientation, self-regulation). These components assist on acquisition of personality's creative style of activity, that determines his or her creative possibilities.

Theatrical art is complex and accessible means of development of creative abilities of junior pupils. Appeal to the theatrical art as means of development of creative abilities of junior pupils requires the study of potential possibilities of representation of the world picture in the process of artistic cognition, in accessible forms for children: to assist on opening of the phenomena of reality in all their dynamic and many-sided nature, to alleviate the process of development of the emotionally-aesthetic experiences and at the same time to assist on their comprehension; to estimate the actions, conduct an artistic dialogue within the limits of the personal possibilities, acquired knowledge, practical skills and experience. It should be noted that literature, fine art, music, choreography, folk work incarnate in the art of theatre, create wide palette of facilities, that give freedoms to the game of childish fantasy, presentations, intuition, artistic thinking, stimulating both creative development of the personality of junior pupils on the whole and his or her creative capabilities, in particular.

In future the necessity of development of model of forming of creative abilities of junior pupils arises by means of theatrical art.

Key words: *personality, creative abilities, intellect, activity, cognitive activity, junior pupils, social environment, theatrical art.*

УДК 796.012.412.4:613.25-055.2

Людмила Прокопова

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000–0002–3731–0729

Світлана Гвоздецька

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000–0002–7744–7471

Тетяна Гриб

Сумський національний аграрний університет
ORCID ID 0000-0001-8957- 8244

Тетяна Клименченко

Сумський національний аграрний університет
ORCID ID 0000-0002-7835-6432
DOI 10.24139/2312-5993/2019.05/246-256

СКАНДИНАВСЬКА ХОДЬБА ЯК ЗАСІБ ЗНИЖЕННЯ НАДМІРНОЇ МАСИ ТІЛА ЖІНОК ДРУГОГО ПЕРІОДУ ЗРІЛОГО ВІКУ В УМОВАХ САМОСТІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Вивчено вплив скандинавської ходьби на зниження надмірної маси тіла жінок 56–60 років. Визначено зміни рівня фізичного стану жінок, які займаються скандинавською ходьбою. Розроблено та експериментально перевірено методику зниження надмірної маси тіла жінок другого періоду зрілого віку в умовах самостійних занять.

Мета роботи: обґрунтування та доведення ефективності експериментальної методики зниження надмірної маси тіла жінок другого періоду зрілого віку в умовах самостійних занять.

Методологія. Методологічну основу дослідження становлять принципи теорії наукового пізнання, концептуальні положення психології, педагогіки, медицини, у яких вироблено найважливіші принципи аналізу соціально-психологічних та педагогічних явищ, теорія тренувального процесу.

Наукова новизна. Гіпотеза дослідження полягає в тому, що поєднане застосування аеробних, силових, швидкісних, інтервальних вправ приведе до більш вираженої корекції форм тіла у жінок другого періоду зрілого віку в умовах самостійних занять.

Висновки. У результаті аналізу літературних джерел було встановлено, що надмірна маса тіла є однією з основних проблем жінок сучасності. Нагальним завданням стає пошук засобів схуднення та запобігання подальшого набору маси тіла. В експериментальній групі була досягнута позитивна динаміка зменшення